

"СИБИРЬНИҢ СУЙ БЕЛЭЭ"

Уран чүүл делегейинде "сылдыстар" боттарыны-биле онзагай, бир-ле ылгавыр демдектиг болур чүве. Шак ол ындыг "Сылдыска" Чөөн Сибирьниң Күрүнениң культура болгаш уран чүүл академиясында (ЧСККУА) "Сибирьниң суй белээ" ансамблди дорт хамаарыштырып болур.

Ансамблдин адын "Сибирьниң суй белээ" деп адаанында ужур-ла бар. Чүге дизе культураның болгаш уран чүүлдүң бо өөредилге черинде Сибирь девискээринде чурттап турар аңгы-аңгы ай мак чоннарның төлээлери өөренип турар: Тывалар, хакистар, якуттар, буряттар, орустар база кожахелбээ моолдар). Ынчангаш бо бүгү чоннарның уран чүүлүн — улусчу саягаларын, танчыларын, ырыларын, хөгжүмүн бүгү делегейге таныштырып турар ансамблди "Сибирьниң суй белээ" деп адааны-даа ол.

Ансамбль үндезилетинип тургустунганындан бээр ам 17 чыл болган оюн бо чылын демдеглээр. 17 чыл — чогаадкчы дилээшкинниң, үр-түннелдиг ажилдын, профессионал деннелге чедир хөгжүлдениң чылдары. Академияда өөренип турар хып дээн чалыы оолдар, кыстар болгаш арга-мергежилдиг хөгжүм башкыларындан тургустунган ансамбль калбак, делгем бурят чуртунуң кожа чыдар хоорай, суурларындан эгелээш, делегейниң хөй-хөй чурттарынга тываларнын, якуттарнын, буряттарнын, орус чоннун катап таттынмас уран талантызын бараалгаткан. Ансамблдин киржикчилери Австриянын, Великобританиянын, Венгриянын, Германиянын, Испаниянын, Италиянын, Канаданын, Малайзиянын, Моолдун, Польшанын, Португалиянын, АКШ-тын, Турциянын, Франциянын, Финляндиянын, Швециянын чурттакчы чоннарынга чылыг сактышкыннарны, сагыш-сеткилдин, уран чүүлдүң эң-не чараш, ховар белээн арттырганнар. Ансамблдин бедик деннелдин, концерт программанын онзагайын аңгы-аңгы чергениң конкурстар болгаш фестивалдарынга алгылаан хөй санныг шаңнал-макталдары, хүндүлүг аттары бадаткап турар. Оларнын чүгле чамдызын номчукчуларга таныштырайн: Бурятиянын комсомол шаңналынын лауреады, чангыстын күүселдези-биле улустуң танчыларын күүседиринге база тургучу балетмейстериниң 11-ги Бүгү-россия конкурзунуң лауреады, Великобританияга эрткен Кливлен бүгү делегей конкурзунуң лауреады, Францияга эрткен Ремирмонт конкурзунуң Дээди шаңналынын эдилекчизи дээш, оон-даа уламчылап болур.

Улусчу хөгжүмүнүн "Сибирьниң суй белээ" ансамбли ЮУ-туң (ИОВ) кежигүнү. ИОВ дээрге ЮНЕСКО-га хамааржыр хөй-ниити эгелээшкини-биле ажилдап турар бүгү делегей организациязы-дыр. Салгалдан салгалче улустуң уран чогаадылгазын хевээр арттырып дамчытпышаан, кожа-хелбээ чоннар-биле кады сырый холбаалыг ажилдаары — организациянын кол сорулгасы ол. Ук организациянын чингине секретары А.Вейгль фольклор коллективтеринге, культура

албан черлеринге улуг дузаламчыны көргүзүп турар. А Тыва Республикада ИОВ-туң бөлгүмүн Э.Данзын удуртуп турар. Эрткен чылдарнын үр-түннелдиг ажилынын база бир көскү херечизи — ансамблдин хөгжүм оркестринге ойнап күүсеткени база күүседип турары хөгжүмүңге даянып, "Соңгу-чөөн

Эрткен чылдарда ансамблдин идепкейлиг киржикчилери болгаш академиянын доозукчулары мергежилдин эки билер специалистер, уран чүүлдүң билдиглиг организа-закчылары болгаш суртаалчылары бооп чоруурунга чоргаарланыр бис. Оларнын чижээнге, ТР-ниң Культура болгаш кино яамызынын сайыдынын оралакчызы Эрес Александрович Данзынны, Улусчу чогаадылга төвүнүн директору Эрес Борбак-оолович Кууларны, Тываның В. Көк-оол

дээш кыйгырып, деткип чоруурувусту демдеглэйн. База ол ышкаш Кызылдын уран чүүл училищезинин директору В.В. Нагорный-биле сырый холбаалыг кады ажилдажылга мурнувуста. Училищенин сургуулдары А.Монгуш, Т.Кара-Сал, Е.Сарыглар, Р.Тулуш "Сибирьниң суй белээ" ансамбли-биле тыва чоннун кайгамчыктыг уран байлаа — сыгыт, хөөмей, каргыраазы Франциянын болгаш Испаниянын чонунга кайгаткаш келгени чылыг сактышкын бооп арткан.

ректор С.Никифоровтуң ыяк деткишкени, билишкени эвес болза, делегейниң чурттарын кезип, ай-дедир ужудуп турары-даа кайда боор.

Амгы үеде Тываның аңгы-аңгы кожууннарындан келген оолдар, кыстар академияда боттарынын сонургалдарынын аайы-биле мергежилдерни чедип ап турар. Оларнын хөгжүмге салым-чаяанныглары ансамблдин чогаадкчы ажилынга, оюн-көргүзүлгелеринге киржип, ада-өгбелериниң уран чүүлүн бараалгадып чоруурун тыва чонга чоргаарал-биле дыннадын.

болгаш Төп Азия чоннарынын музыказы" деп хөй үндүрүлгелиг хрестоматия номнарын белеккеп үндүргени. Үндүрүлгө бүрүзүңде бир аңгы чоннун хөгжүм аялгаларын өөредилгеге ажылаар кылдыр белеккеп киирген. Ол хрестоматиянын VI-гы үндүрүлгезинде тыва музыканын эге баштайгы композиторларындан эгелээш, Тывада билдингир хөгжүмчүлөргө хөй яныз чогаалдарын бараалгаткан.

аттыг хөгжүм-шии театрынын балетмейстери Орлан Октяевич Монгушту, Тыва Республиканын салым-чаяанныг уругларнын уран чүүл школазынын директору Виктор Сергеевич Чигжитти, делегейде ады-сураа алгаан "Хүн-Хүртү" ансамблиниң артизи Алексей Сарыгларны, Тываның күрүне филармониянын артистери Влада Төмүр, Буян Намы, Бимба Балданов оларны кады демниг ажилдаар

Ансамблдин тургустунуп келген хүннеринден эгелээш, бо үеге чедир улуг дузаны республиканын Культура болгаш кино яамызы, сайт Ч.Ч.-Д. Ондар, оралакчы сайттар В.О. Наксыл база Э.А. Данзын олар көргүзүп келгеннер. Ылаңгыя чаа-ла хевирлеттинип эгелээниviste тыва национал хөгжүм херекселдери болгаш сцена костюмдары-биле ансамблде тыва оолдар,

Ынчангаш тыва чонга ааскежикти, студентилеривиске эки өөредилгени, ансамбливиске чогаадкчы чедишкыннерни күзедим.

Виктор ОРЛОВ.
ЧСККУА-зында профессор.
ЧУРУКТАРДА: Ансамблдин удуртукчузу В.Китов, Малайзиянын аборигеннери биле тыва студентилер; ол ансамблдин киржикчилериниң Германияга чоруп турганы.

